

Mentan

Taðð var ikki ov seint!

Fyri 10 árum síðani - 25. apríl 1987 andaðist Mortan Nolsøe bert 62 ára gamal. Mortan fekk starv á Fróðskaparsetrinum í 1973 eftir at hava arbeitt sum vísindamaður á Universitetinum í Oslo í mong ár. Longu árið eftir at Mortan kom byrjaði akademisk undirvísing í Norðurlandskum, serliga føroyskum máli og bókmentum, sum hann saman við Jóhan Hendrikki og øðrum góðum fólki skipaði fyri. Sami lestur, sum í dag fírir fram til kandidatprógva.

Vísindaliga arbeiði á setrinum er so nógv annað enn at undirvísa. Tað er at granska og skapa grundarlag fyri gransking. Mortan var ein iðin savnari, bæði tá hann starvaðist við universitetið í Oslo og tey ári niðar tað untist honum at arbeiða á Føroyamálsdeildini. Hetta eru øll tey mongu ljóðbændini á deildini besta prógvi um. Eisini eigur tað stóra átakið at fáa fæst staðarnevni á myndir at verða nevnd. Næstan hvør gestur, sum vitjar Føroyamálsdeildina, fær høvi at siggja tær hugtakandi bjargamyndirnar við øllum staðarnøvnum. Mortans lutur lá heldur ikki eftir, tá verkið *The Types of the Scandinavian Medieval Ballad* var givið út. Utgevararnir siga m.a. í forordinum, at teir vóru so hepnir at fáa eina óvurðuliga hjálp frá Mortani Nolsøe: "Without his assistance and his thorough knowledge of the ballad traditions of his native islands, TSB would have been nearly impossible to complete".

Magistararitgerðin hjá Mortanini, tann fyrsta, ið er skrivað á føroyskum við annað norðurlandskt universitet var um trúgv og siðir. Sjálvur havi eg eisini í minni virksemini sýnt áhuga fyri slíkum, og fekk eg altíð dygga hjálp frá Mortani. Hann lænti mær fyri mongum árum síðani tað handrit, sum í dag verður útgivið. Eg kundi nýta tað eins og hvørja aðra bók, tí Mortan var ein óvanliga blíður og gávumildur maður. Hann var fegin um at geva øðrum av øllum tí, sum hann dugdi, og tað var ikki lítið.

Heima hjá okkum er eitt karamellublíkk, sum hevur sína søgu. Tað var ein rættur pionerandi á Føroyamálsdeildini tá undirvísing í Norðurlandskum, serliga føroyskum máli og bókmentum byrjaði. Studentarnir skuldu einaferðina halda eina veitslu og sum tann stórtøkni maður Mortan var hjálpti hann teimum beinanvegin við sínum rúsdrekkakorti og legði vist út fyri okkurt eisini. Stutt eftir var ein onnur veitsla, sum gav yvirskot, tá komu tey at hugsa um, at Mortan ikki

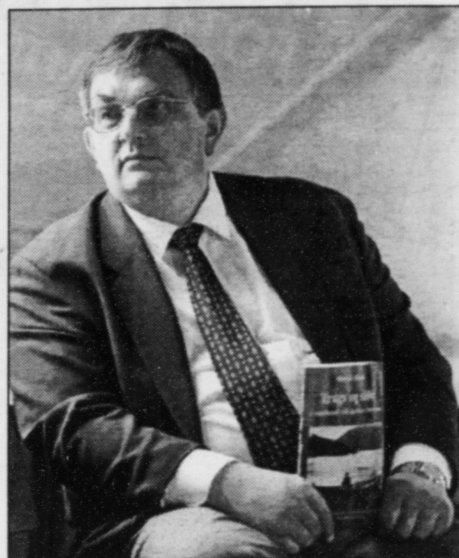
hevði fingið alt aftur, sum hann hevði lagt út. Ein av næmingunum, sum seinni varð kona mín, gav so Mortan peningin, sum tey skyldu honum av hesum yvirskoti. Tað, sum Mortan so gjørdi var beinanvegin at keypa eitt stórt karamellublíkk sum tókk fyri at tey mintust til at geva honum tað, sum hann átti. Soleiðis var Mortan.

7. desember 1986 vóru Mortan og Jóhan Hendrik, tilnevndur professarar við Fróðskaparsetur Føroya. Tað at tilnevna ein professara tekur sína tíð, tí at professaraevnini skulu kannast og metast av kønum fólki. Soleiðis var eisini í hesum føri. Hvørki Jóhan Hendrik ella Mortan vistu hvat var í umbúna. Tað vildi so til, at Mortan um somu tíð fekk svára sjúku at dragast við, og hann duldi heldur ikki fyri, hvønn veg tað bar. Tað var kanska ov seint at bera honum hesi tíðindini, vit vistu ikki hvussu hann fór at taka tað. Petur Zachariasen og eg fingi litið upp í hendi at boða Mortanini frá avgerðini hjá setursráðnum. Ongin visti um hetta frammanundan, allarminst Mortan sjálvur. Vit bankaðu uppá og Mortan lat upp. Hann var einsamallur inni. »Kom inn«, segði hann »tí er ikki ørindaleysir, tí koma soleiðis«. Ørindaleysir vóru vit ikki. Vit fingi sess í stovuni. Onkur orð fullu um leyst og fast til vit allir triggir sötu niðri. Satt at siga so vóru vit fyrireikaðir uppá alt. Kanska fór Mortan at verða illur og keddur. Vit greiddu honum so frá tí, sum var farið fram frammanundan. Nevndu, hvør hevði sítid í metingarnevndini og niðurstøðuna og avgerðina, sum setursráðið hevði tikið, um at tilnevna hann til professara í fólkafrøðisfrøði. Mortan lurtaði friðaliga, segði helst einki. Fyri síðani út. Var burtur eina løtu. Tá hann kom aftur, hevði hann trý gløs í aðrari hondini og eina flestu av genever í hinari. Hann skonkti stillisliga í gløsini. Tók sít glas upp og bað okkum fáa okkum. Tað var ikki ein long tala, hann helt, men ein tala var tað. Hann segði m.a., at vit vistu hvussu vorið var, og at tað kanska ikki hevði verið so lætt hjá okkum at boða frá hesum, sum umstøðurnar vóru. Hann takkaði fyri heiðurin. Mortan var glaður, tá hann lyfti glasinum og segði »Skál og takk fyri«. Mortan sýndi ein sjáldsama hugtakandi tignarlígan atburð, sum vit ongantíð fara at gloyma. »Skál«, sögdu vit. »Tíllukku«. Tað var ikki ov seint sögdu vit, hvør við annan, tá vit nakað seinni fóru og vóru komnir út um. Tað var ið ov seint.

Bókin *Trúgv og siðir í sambandi við útróður í Føroyum* er ein góð bók - eitt sera áhugavert evni, sum færri og færri vita nakað um. Eg veit, at Eivind og Mortan stóðu hvørjum øðrum nær. Tað sæst eisini at tí frálíka innganginum, sum Eivind Weihe hevur skrivað, at hann virdi Mortan bæði sum menniskju og sum granskara.

Tað var eitt gott val at geva magistararitgerðina hjá Mortan út. Eivind ivast eitt sindur í forordinum, um hann sjálvur hevði vilja tað. Um eg ikki fari heilt skeivur, so rokni eg við at Mortan hevði verið sera errin at tiltakið, um hann hevði livað. Tað er ongantíð ov seint at geva eina góða bók út. Takk fyri hana. Til lukku við henni Elin Margretha.

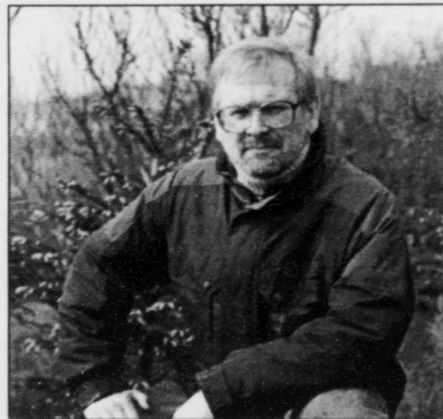
Vit prenta her orðini, sum Jóan Pauli Joensen, rektari á Fróðskaparsetrinum bar fram undir hátíðarhaldinum á Føroyamálsdeildini í farna viku í sambandi við, at ritgerðin hjá Mortani Nolsøe, professara sála, »Trúgv og siðir í sambandi við útróður í Føroyum« er komin út í bók.

Bókin Fylking kemur út av nýggjum

Tann 10. desember í fjør kom út bókin Fylking eftir Jóannes Dalsgaard søgufrøðing. Bókin, ið fekk sera góða móttøku, varð útseld í Havn longu fyri jól í fjør. Úti um landið varð hon útseld umleið 10. januar 1997. Av tí at stórir áhugi hevur verið fyri bókini og nógv hava spurt eftir henni, verður hon nú givin út av nýggjum. Teksturinn í øðrum upplagi er at kalla óbroyttur, í mun til frumútgávuna frá desember í fjør.

Tað er forlagið Framhald í Hoyvík, sum hesaferð gevur bókina út aftur og kemur hon í bókabúðirnar í Havn í dag og verður annars at fáa úti um landið seinni í vikuni. Tá bókin Fylking kom út á fyrsta sinni, var tað Arbeidsmannafelagið Fylking á Tvøroyri, sum stóð fyri útgávu.

Bókin snýr seg um søguna hjá elsta arbeidsmannafelagnum í Føroyum, Fylking á Tvøroyri, ið varð stovnað í 1915 undir heitinum Enighedens. Bókin, ið Jóannes Dalsgaard, landsskjalavörður, hevur skrivað, er innihaldsliga sera fjølbroytt. Bókin fevnir ikki bert um søgu Fylkingar frá 1915 til 1990. Hon snýr seg eisini um sosi-

alu, búskaparlígu og politisku fortreytirnar fyri eini nútíðars verkamannarørslu, ikki bert á Tvøroyri men eisini í Føroyum sum heild.

Greitt verður frá lívsorkum og búskapi í Føroyum 18. og 19. øld. Eisini verður greitt frá búsitingsøgu og búskaparlígu og sosialum víðurskiftum í byggunum við Trongisvágslørd frá landnámsstíðini og fram til byrjanina av slupptíðini.

Síðani verður sagt frá stovnsseting Enighedens (frá

og sáttmálavíðurskiftini eftir annan heimshardaga.

Hóast bókin fyrst og fremst snýr seg um arbeidsmannafelagið Fylking á Tvøroyri, so fevnir hon kortini um nógv evni av áhuga fyri allar føroyskar lesarar. Í hesum sambandi kunnu serstakliga nevast evni sum lívsork, kolavinnan og pris- og lønarvíðurskifti.

Bókin Fylking er góðkend til verju sum doktararitgerð við Fróðskaparsetur Føroya og verður almenna verjan leygdagin 24. mai í Norðurlandahúsinum. Hetta verður fyrstu ferð, at ein doktararitgerð verður vird í Føroyum.

Hestprent í Havn hevur staðið fyri umbróting, repro og prentumsiting, meðan sjálf prentingin er gjørd hjá Oddi í Reykjavík.

Í bókini fylking eru umleið 300 myndir.

Bókin Fylking, ið kostar 380 kr., kemur í handlarnar í dag 20. mai 1997.

1932 Fylking), frá lønarstríði, verkfællum og sáttmálum. Greitt verður frá søguni hjá arbeidarafyrirkunum »Ísvirkid«, AT og Arbeidsmanna Kolavirki. Hesar áhugaverdu fyrirkur og lagnur teirra verða lýstur út frá keldum ið ikki eru troyttar áður.

Onnur evni, ið verða umrødd í bókini, eru harða stríðið fyri kontantari lønarrindan, kolanámsvinnan í søguligum bakgrunni, arbeids- og lønarvíðurskifti í kolanáminum Rangabotni